

Tisztelt Főigazgató Asszony, Elnök Urak, Nagykövet Úr, kedves Kollégák!

Ünnepi megemlékezéseink egyik csúcspontjára értünk. Pontosan kétszáz éve, ezen a napon, itt, az 1825-ös országgyűlésnek helyt adó Pozsony városában tette meg Széchenyi István felajánlását a Magyar Tudós Társaság megalapítására.

Különleges jelentőséget ad megemlékezésünknek, hogy a Szlovák Tudományos Akadémiával és a Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanáccsal közösen, a Pozsonyi Egyetemi Könyvtárban, Széchenyi teremő erejű felszólalása helyszínének közvetlen közelében kerülhet rá sor.

Köszönet érte mindazoknak, akik ezt lehetővé tették. Mindenekelőtt Silvia Stasselová főigazgató asszonynak, Martin Venhart és Mészáros András elnök uraknak, az Szlovák Tudományos Akadémia korábbi elnökének Pavol Šajgalík úrnak, továbbá az előkészítésben jelentős szerepet vállaló Morovics Miroslav Tibornak, Kocsis Károlynak és Morvai Tündének.

Akik itt, szlovák és magyar kutatók összegyűltünk, saját nemzeteink vonatkozásában bizonyosan egyetértünk Széchenyi István 1830-ban megjelent, „Hitel” című művében tett gondolatával, miszerint: *„A tudományos emberő mennyisége a nemzet igazi hatalma.”* Kutatókként, akadémiai vezetőkként, tudományos kutatói, oktatói, szervezői, ismeretterjesztő és tudománypolitikai tevékenységünk során mindannyian azon munkálkodunk, hogy érvényt szerezzünk ennek a kijelentésnek, és igazságáról döntéshozóinkat is meggyőzzük.

Bizonyos, hogy Széchenyié mellett korábbi elnökünk, Eötvös József alábbi megállapítását is magára érvényesnek tekintheti mindkét Akadémia: *„a cél, mely Akadémiánknak kitűzetett, nem tisztán nemzeti. Hivatása, hogy a közös munkában részt vegyen, mellyel az emberiség az ismeret útján a boldogság után törekszik.”*

Ebből is eredően mindkét Akadémiának törekvése, hogy honfitársaikkal felismertessék a tudomány jelentőségét országaik fejlődése, önismeretük megerősítése és nemzetközi szerepvállalásaik eredményessége szempontjából. Mind a szlovák, mind a magyar Akadémiának célja, hogy társadalmában felkeltse a felelősségérzetet a tudományos tehetségek, a tudósok és a tudományművelés iránt, és polgártársaiban tettvágyat ébresszen elismerésükre, támogatásukra.

A tudomány egyetemes alapértékei, szemlélete, módszertana, intézményei, mindennapi működése természetessé, építővé és hatékonyá teszik a kutatók közötti párbeszédet, a különféle nézetek, új értelmezések megvitatását, a tények és az eltérő vélemények tiszteletét, a saját álláspont mások megsértésétől, megalázásától mentes fenntartását. Ez egy olyan kultúra, amelynek átvételére folyamatosan kedvet kell ébresztenünk a közéleti szereplők és a társadalom egymást követő nemzedékeiben.

1922-ben, az Akadémia centenáriumának közeledtével, a magyar kormány vallás- és közoktatásügyi miniszterként mondotta a jelentős tudománypolitikus, Klebelsberg Kunó *„Nekünk akkor, amikor az Akadémiának az állami szubvenciót felajánljuk, már magában a javaslatban garanciával kell körülbástyáznunk az Akadémiát arra nézve, hogy a jövő kormányoknak se juthasson eszébe és ne is álljon módjában az Akadémia tudományos működését befolyásolni.”* Azt hiszem, hogy mind a Szlovák, mind a Magyar Tudományos Akadémia vezetésének megnyugtató lenne egy Klebelsberghez hasonló formátumú mai tudománypolitikustól hasonló jelentésű mondatokat hallania.

Ilyen kultúrára csak kiemelkedő személyiségek következetes fellépése, a nemzeti közösségek párbeszédre való készsége nyújt esélyt. E kultúra kibontakozásához nélkülözhetetlenek a keretet adó intézmények és az ezen intézmények közötti kapcsolatok, hidak. Ezt szolgálhatják nagy tudós és tudománypolitikus személyiségeink, nemzeti akadémiáink, a bennük honos

tudományos közösségeink, s a közöttünk kialakult sok évtizedes kapcsolatok, hidat építő személyiségek, szerveződések.

Köszönjük a Szlovák Tudományos Akadémia szlovák és szlovákiai magyar tagjainak, hogy felvállalják akadémiáink e téren meglévő értékeit és fenntartják hagyományaikat. Fontos, hogy figyelmet, időt és erőforrásokat is szentelnek mindennek.

A tudományos közösség- és értékteremtés mellett a híd szerepének betöltésében is meghatározó fontosságú, amit a Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács végez Mészáros elnök úr, a Magyar Tudományos Akadémia hét szlovákiai magyar külső tagja és 217 külső köztestületi tagja révén.

Az a szellemiség és tudományos munka, ami e kiváló személyiségek révén a két Akadémia, a tagjaik által reprezentált egyetemek, kutatóintézetek, tudományos műhelyek, a Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács és a benne képviselt szlovákiai magyar intézmények és szervezetek között kibontakozott, nemcsak a tudományt, nemzeteink boldogulását szolgálják, hanem a két ország kapcsolatainak is távlatot adnak.

Az erre szánt figyelem és idő, a jóakaraton és a feltárt tudományos tényeken alapuló kölcsönös megértés, elismerés, s ahol ez szükséges, kiengesztelődés hatalmas értéket és erőforrást jelenthet mindkét nemzet és az egész kelet-közép-európai térség számára.

Ezt a meggyőződésünket érvényre is igyekszünk juttatni a visegrádi országok tudományos akadémiáinak együttműködése, vagy például az európai akadémiák szervezete, az ALLEA keretében. Ezért is hívtuk meg közös budapesti ünneplésre a baráti akadémiák vezetőit, ahol – legnagyobb örömömre – a Szlovák Tudományos Akadémia is képviselteti magát.

A társadalom és a döntéshozók megnyeréséhez azonban nemcsak egy kultúrát kell képviselnünk és elfogadtatnunk, hanem a tudományos

megállapításokat, felfedezéseket és azok tanulságait is. Ezek egy jelentős része nem vált ki különösebb érzékenységet. Ugyanakkor jól tudjuk, hogy országaink politikai és tudományos tényezőinek harmonikus kapcsolatához, nemzeteink őszinte egymásra találásához és hosszú távú megbékéléséhez még sokat kell tennünk. Ez egyaránt érvényes a tudomány, a politikai közélet és a mindennapi élet színtereire.

Nekünk, szlovák és magyar tudósoknak, akadémiai vezetőknek tudatában kell lennünk az ezzel kapcsolatos felelősségünknek, feladatainknak és lehetőségeinknek. Ez a közös megemlékezés annak a bizonyítéka, hogy a szlovák és a magyar tudós közösség legkiválóbbjai ennek tudatában is vannak. Erről tanúskodnak a mai tudományos konferencia előadói és előadásainak témái is.

Az Akadémia egésze számára fontos a magyarországi és a határon túli magyar tudományosság között kialakult kapcsolat. Öröndetes, hogy ez a kapcsolat nemcsak a budapesti központ, hanem az MTA területi bizottságai esetében is igen intenzív.

Hét szlovákiai külső tagunk közül Dusza János testvérakadémiánknak, a Szlovák Tudományos Akadémiának is nagyra becsült tagja.

Mindannyian rangos szlovák egyetemek professzorai, szlovák és a szlovákiai magyar tudományos társaságok elismert tagjai, jelentős városok díszpolgárai, ugyanakkor magyarországi egyetemeink előadói, díszdoktorai és magyarországi díjak, elismerések birtokosai is.

Büszkén tekintünk 217 szlovákiai külső köztestületi tagunkra is, akik minden tudományterületen kapcsolatot teremtenek a rangos szlovák és szlovákiai magyar egyetemek, tudományos műhelyek, illetve magyarországi partnereik között, amit mindkét Akadémia szorgalmaz.

A Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanács (SZMAT) a legkiválóbb szlovákiai magyar tudósokból alakult meg 2013. március 9-én, Somorján, a Fórum

Intézetben. Első elnöke, a már említett Dusza János, az MTA külső tagja, tiszteletbeli elnöke Bauer Győző, szintén az MTA külső tagja volt.

A SZMAT jelenlegi elnöke, Mészáros András filozófus, ugyancsak külső tagunk. A 200 éves jubileum egyedülálló lehetőséget biztosított a szlovákiai magyar tudományosság gazdag tevékenységének a bemutatására és megvitatására is.

Kiemelendő monográfiásorozatuk, amely széles körben teszi elérhetővé a tudományos közösség számára a szlovákiai magyar tudományosság eredményeit. Emellett fiatal kutatók munkáit bemutató könyvsorozatot is gondoznak, elősegítve ezzel a tudományos utánpótlás megerősítését.

Hiánypótló a tudomány keretein túlmutató vállalkozás, amelyben a SZMAT is jelentős szerepet vállal: a tizenkét külföldi és három magyarországi tudományos műhely húsz kutatója közösen dolgozik azon, hogy a magyar irodalom a környező országok tudományos diskurzusában és – mások mellett – a szlovák olvasók számára is láthatóbbá váljon.

A szlovákiai magyar tudományosság feladata a kapcsolatépítés a szlovákiai magyarsággal és a szlováksággal egyaránt. A világnagyság Selye János emlékének és örökségének ápolása mellett a SZMAT állandó programjai közé tartozik az emléktábla-állítás azon MTA-tagok tiszteletére, akiknek az élete vagy tudományos tevékenysége a mai Szlovákiához kötődik.

Példamutató, hogy a SZMAT a szlovák tudományos nagyságokról is megemlékezik.

A jubiláló magyar Akadémia hálával emlékezik meg az őt anyagilag támogató polgárokról, városi közösségekről. Szlovákia területén található közülük Nagyszombat és a 16 szepességi város, amelyeknek a polgárai már az 1840-es években megjelentek az Akadémia mecénásai között. 1860–61-től az MTA alaptőkéjének emelésére és a székház építésére 23 város, köztük Rimaszombat, Nyitra, Losonc és a felső-magyarországi bányapolgárság adott

jelentékeny összeget. Ezen adományok nélkül megrendült volna az Akadémia működése, és nem épülhetett volna meg gyönyörű budapesti székházunk sem.

A Magyar Tudományos Akadémia 21. elnökeként a sors ajándékának tekintem, hogy az én hivatali időszakomra esik ez a kivételes esemény. Az Akadémia alapítása 200 éves évfordulójának megünneplését egy 2021 januárjában megalakult elnökségi bizottság készítette elő néhai Frank Tibor, Lővei Pál, majd Kecskeméti Gábor akadémikusok vezetésével. Közülük Kecskeméti akadémikus előadása nyitja meg a mai konferenciát. Kiváló munkájukért nem lehetünk nekik eléggé hálásak.

Még egyszer köszönöm a Szlovák Tudományos Akadémiának, a Szlovákiai Magyar Akadémiai Tanácsnak és a Pozsonyi Egyetemi Könyvtárnak, valamint a Magyar Tudományos Akadémia munkatársainak, hogy lehetővé tették a méltó ünnepi megemlékezést itt, Pozsonyban, ahol minden elkezdődött...

Köszönöm, hogy meghallgattak!